

Рижський Іван Степанович

(1759-1811)

філософ і мовознавець,
перший ректор Харківського університету

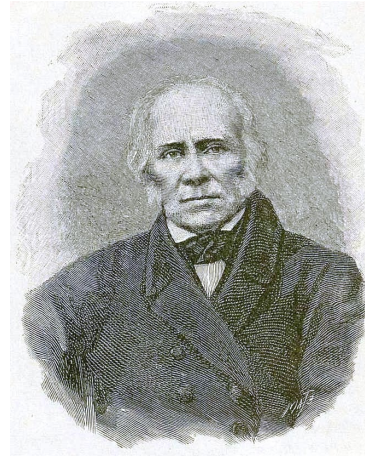

Фот. С. В. Кузьменко, Київ

Профессоръ и первый ректоръ Харьковскаго университета
Иванъ Степановичъ Рижскій.

- ❑ Іван Степанович Рижський народився 18 вересня 1758 року у місті Рига у родині священника.
- ❑ Освіту одержав у Псковській і Троїце-Сергіївській духовних семінаріях. В останній, після успішного її закінчення, з 1779 по 1786 р. викладав риторику, поезію, історію і філософію.
- ❑ З жовтня 1786 р. був призначений викладачем Гірничого училища (Санкт-Петербург), яке було потім переіменовано в Гірничий кадетський корпус, один з найкращих на той час навчальних закладів технічного профілю. У ньому Рижський біля 10 років викладав крім перелічених дисциплін, латинську мову, логіку, географію.
- ❑ У вересні 1799 р. Рижський став штатним секретарем Священного Синоду, з липня 1801 р. — членом Державної Берг-колегії, продовжуючи при цьому викладацьку діяльність.
- ❑ У травні 1802 р. за науково-літературні праці йому присвоєно почесне звання доктора філософії, і одночасно він був обраний членом Російської академії наук.

- ❑ У 1803 р. за рекомендацією попечителя Харківського навчального округу графа С. О. Потоцького і видатного громадського діяча В. Н. Каразіна був запрошений професором російської словесності і красномовності до Харківського університету.
- ❑ Після відкриття університету на першому засіданні Ради І. С. Рижський був обраний ректором. Деякий час перебував деканом відділення словесних наук (словесного факультету) і секретарем Ради. Читав лекції з теорії словесності, першим у російських університетах став вести курс історії російської літератури. Проводив активну наукову роботу, сприяв поширенню передових наукових знань.
- ❑ У 1807 році Рижського було нагороджено орденом Святої Анни II ступеня.
- ❑ Помер І.С. Рижський у 1811 році у Харкові.

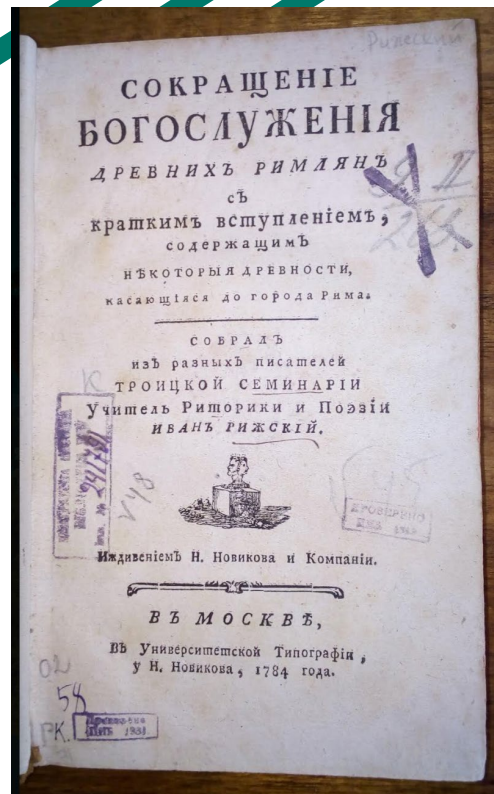
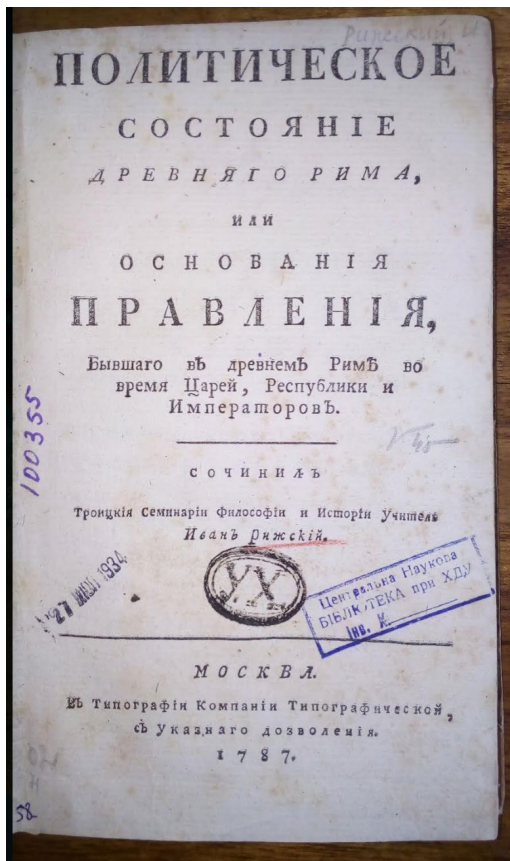

В.Н. Каразін

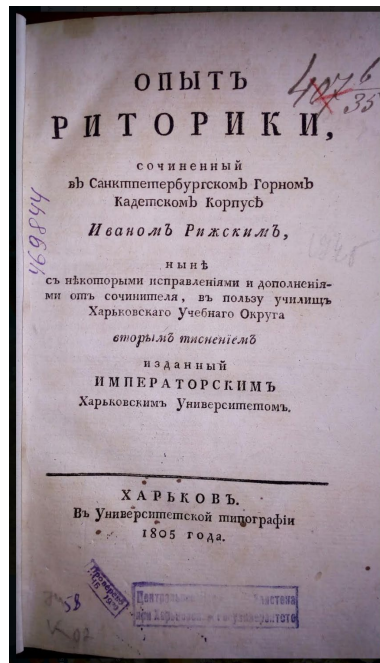
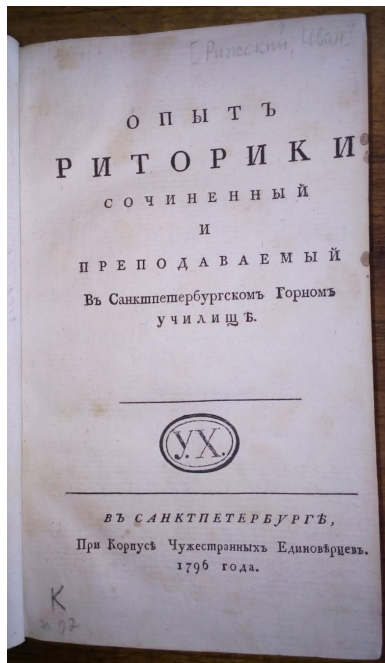
С.О. Потоцький

Першими працями І.С. Рижського були роботи з історії античності: «Политическое состояние древнего Рима, или основания правления, бывшего в древнем Риме во время царей, республики и императоров» (1787) і «Сокращение богослужения древних римлян, с кратким вступлением, содержащим некоторые древности, касающиеся до города Рима» (1784).

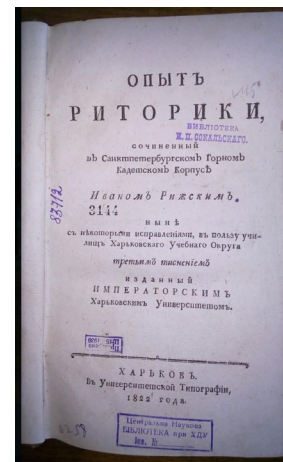

За часи вчителювання у Гірничому кадетському корпусі І.С. Рижський видав два посібника: "Логика" і "Опыт риторики", під назвою "*Умсловие, или умственная философия*" (1790) і «*Опыт риторики*» (1796), які були визнані класичними. Кілька поколінь молоді у різних навчальних закладах навчалися за книгами І.С. Рижського.

«*Опыт риторики*» неодноразово перевидавався у 1805, у 1809 і 1822 (посмертно) роках. У ЦНБ зберігаються всі видання.

"Риторика" була визнана університетом кращим підручником і мала популярність серед викладачів Харківського, Московського і Казанського університетів.

У день відкриття Харківського університету (1805) І.С. Рижський виступив з промовою «Об изящных науках», невеликою за змістом, але блискучою за формою.

17

II.

О ИЗЯЩИХЪ НАУКАХЪ.

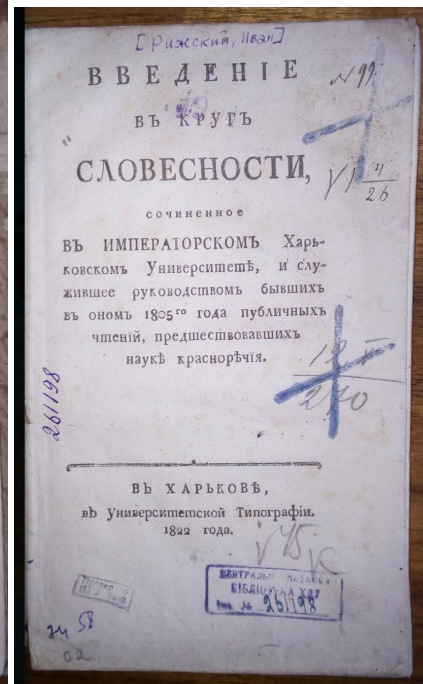
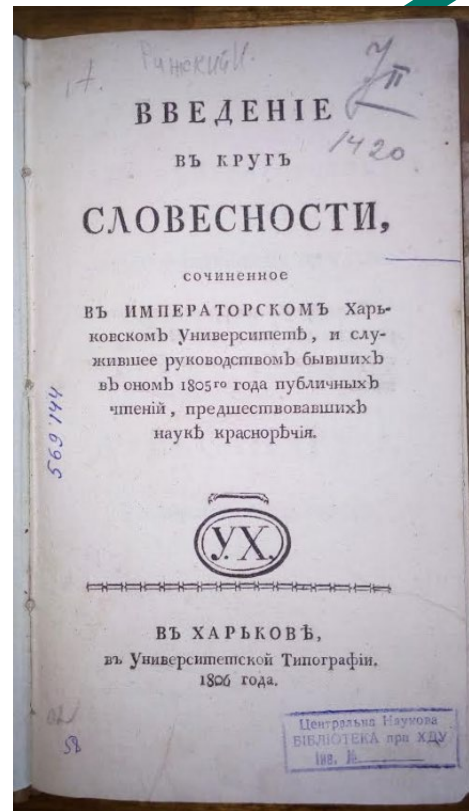
Итакъ! — исполняются священныя ТВОИ желанія, САМОДЕРЖАВНѢЙШІЙ ПРОСВѢТИТЕЛЬ добродѣтельного, мужественнаго, обожающаго ТЕБЯ народа. Среди величественныхъ столицъ, и въ мирныхъ, уединенныхъ градахъ Россіи; среди древнихъ ея достояній и въ обширныхъ областяхъ, приобретенныхъ храбростію нашихъ предковъ, почтеннѣйшіе соотечественники, святилища наукъ, ограждены верховнымъ могуществомъ, вознесены благоволеніемъ, обогащены щедротою изящнѣйшаго изъ МОНАРХОВЪ, переходятъ одиъ опъ силы въ силу, другія опъ несуществованія въ бытіе, — къ чести нашего вѣка, ко благу отечества, къ безсмертной славѣ АВГУСТѢЙШАГО ВИНОВНИКА.

Отецъ отечества, великій ПЕТРЪ! какимъ восхищеніемъ исполнилось бы иройское ТВОЕ сердце, когда бы ТЫ узрѣлъ, до какой мѣры усовершены преславныя ТВОИ начанія просвѣтити Россію! И ТЫ, великаго сына вѣнченосный Родитель, АЛЕКСІЙ! какимъ радостнымъ былъ бы пораженъ удивленіемъ, еспли бы ТЫ былъ свидѣлемъ сего торжественнаго водворенія наукъ въ сихъ предѣлахъ, бывшихъ

В

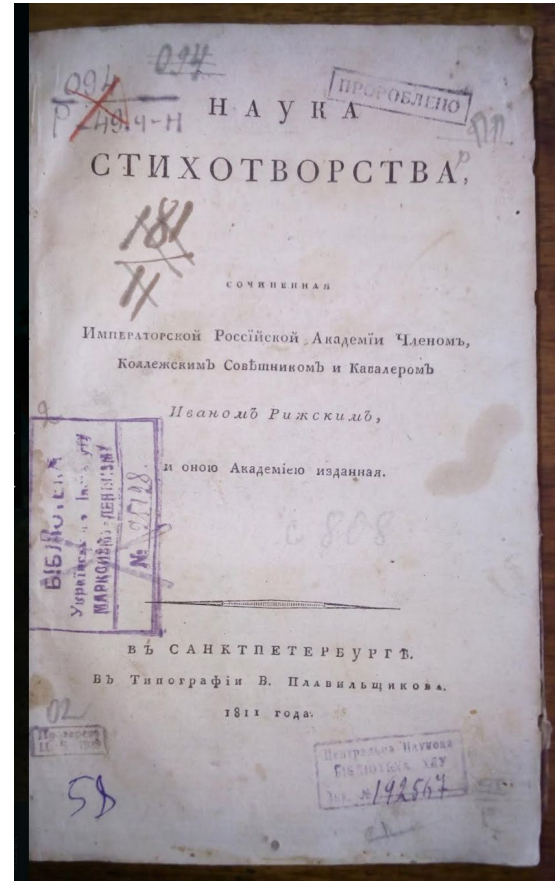
Праці Рижського з питань мовознавства, риторики та віршування заслуговують особливої уваги. Він виступив проти схилення перед іноземними авторитетами: “Безрассудно презирать свое собственное, когда оно не уступает ни в чем чужому” (Введение в круг словесности).

У праці «Введение в круг словесности» (1806) Рижський вперше у вітчизняній лінгвістиці розглянув найважливіші питання мовознавства: походження мови, закономірності розвитку, структури, роль мови в суспільному житті.

Пізніша його робота: "Наука стихотворства" (1811) є одним із повних і систематичних курсів теорії поезії російською мовою.

Ректор і професор Харківського університету І.С. Рижський додав багато зусиль до підготовки національних наукових кадрів і збереження писемних історичних пам'яток українського народу.

Это был истинный и достойный представитель Университета, настоящий rector magnificus, человек, выдававшийся в своей среде и по своему ученому авторитету, и по дару слова, и по деловой энергии, и по административным способностям, и по опыту и знанию русской жизни, и по своим нравственным качествам: он пользовался наилучшей славой, репутация его была безупречна, а как профессор он признавался современниками знающим и даровитым, излагавшим свой предмет с большой ясностью, дельностью и одушевлением; иностранные профессора Университета также отдавали ему должное...

В. Азанчевский

З усією бібліографією І.С. Рижського можна ознайомитися у книзі - Ректори Харківського університету (1805-2014) : біобібліографічний довідник / уклад. В.Д. Прокопова, Р.А. Ставинська, М.Г. Швалб, Б.П. Зайцев, С.М. Куделко, С.І. Посохов, С.Б. Глибицька, Ю.Ю. Полякова – Х.: ХНУ імені В.Н. Каразіна, – 2015. – С.7-11

- ❑ http://www.univer.kharkov.ua/ru/general/our_university/rectors?cat=1&ofs=0
- ❑ <http://dspace.univer.kharkov.ua/simple-search?query=>
- ❑ http://dic.academic.ru/dic.nsf/enc_biography/106661/%D0%A0%D0%B8%D0%B6%D1%81%D0%BA%D0%B8%D0%B9
- ❑ <http://timeua.info/190909/8231.html>